

SKŁADANIE TEKSTU MATERIAŁ ZECERSKI

Procesy składania tekstu

gorące

zimne

ręczne

maszynowe

składopisowe

komputerowe

czcionkowe

wierszowe

fotoskładowe

inne

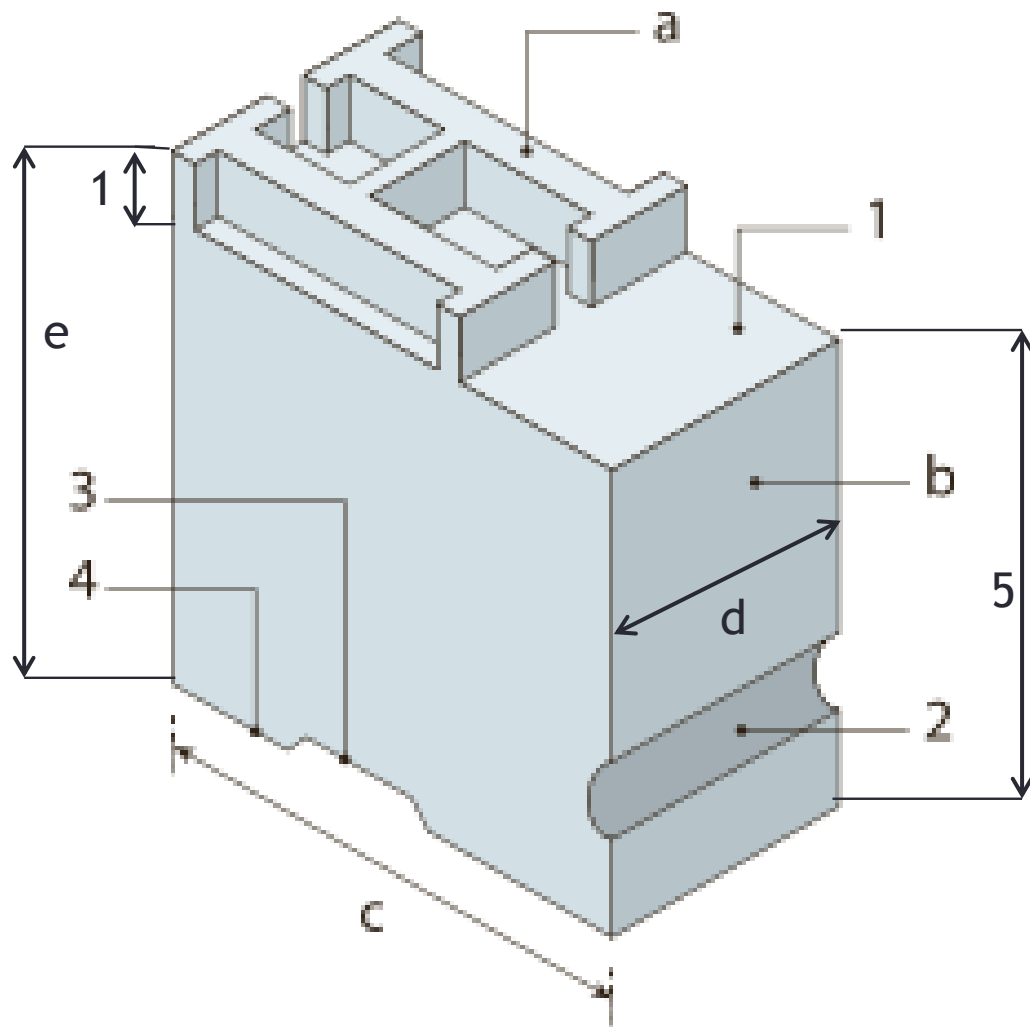
PROCESY GORAĆE

- ⦿ związane z roztopionym metalem;
- ⦿ metal: stop ołowiu, antymonu i cyny = stop drukarski (ołów pow. 70%);
- ⦿ skład w postaci metalowej formy drukowej z elementami drukującymi i niedrukującymi - drukowanie techniką typograficzną.
- ⦿ (czcionki w dużych stopniach pisma - afiszowe - wykonywano z twardych gatunków drewna a linie (długie, wąskie) z mosiądzu).

MATERIAŁ ZECERSKI

- ⦿ zecer - składacz, pracownik zecerni wykonujący skład ręczny lub maszynowy na potrzeby druku typograficznego;
- ⦿ materiał zecerski - materiał stosowany do ręcznego składania tekstów - czcionki, linie, justunek.

CZCIONKA

- a - oczko
- b - powierzchnia sygnaturowa
- c - stopień czcionki
- d - szerokość (długość)
- e - wysokość
- 1 - główka
- 2 - sygnatura
- 3 - żłobek
- 4 - stopka
- 5 - słupek

CZCIONKA

- ⦿ znak na czcionce jest odbiciem lustrzanym znaku uzyskiwanego po wydrukowaniu;
- ⦿ na czcionce obraz lewoczytelny, po wydrukowaniu - prawoczytelny;
- ⦿ rodzaje czcionek - literowe, cyfrowe, znakowe (znaki przestankowe), ornamentowe
- ⦿ 3 wymiary czcionki: wysokość, stopień, szerokość (długość)

WYMIARY CZCIONKI

- ⦿ wysokość - od stopki do oczka, wymiar stały = $62 \frac{2}{3}$ punktu typograficznego = 23,56 mm.
- ⦿ stopień - od ścianki sygnaturowej do ścianki tylnej - wielkość znaków;
- ⦿ szerokość (długość) - od jednej do drugiej ścianki bocznej (szerokość - mniejsza lub równa stopniowi czcionki, długość - większa od stopnia czcionki).

STOPNIE CZCIONKI

- 3 punkty to brylant,
- 4 punkty to diament,
- 5 punktów to perl,
- 6 punktów to nonparel,
- 7 punktów to kolonel (mignon),
- 8 punktów to petit,
- 9 punktów to borgis (burgos),
- 10 punktów to garmond,
- 12 punktów to cycero,

STOPNIE CZCIONKI

14 punktów to średnian,

16 punktów to tercja,

20 punktów to dwugarmond,

24 punkty to półkwadrat,

28 punktów to dwuśrednian,

32 punkty to dwutercja,

36 punktów to konkordans,

48 punktów to kwadrat.

LINIE

- ⦿ proste - ciągłe, podwójne, kreskowe, kropkowe, itp., faliste, ornamentacyjne;
- ⦿ budowa i nazwy wymiarów identyczne jak czcionki;
- ⦿ duża odległość między ściankami bocznymi (mają więc długość);
- ⦿ linie proste z główką = niepełne (stopień większy niż grubość linii), bez główki = pełne (stopień równy grubości linii).

JUSTUNEK

- ◉ bez oczka, tworzenie powierzchni niedrukujących;
- ◉ wypełnianie miejsc niedrukujących materiałem justunkowym = justowanie;
- ◉ wysokość mniejsza niż wysokość czcionek - 54 punkty typograficzne (20,3 mm);
- ◉ 3 grupy: drobny, średni, długi.

JUSTUNEK DROBNY

- ◉ stopień równy stopniowi czcionek tekstu;
- ◉ wypełnia miejsca między wyrazami oraz wiersze o niepełnej długości;
- ◉ **firet** - szerokość równa stopniowi (z góry kształt kwadratu);
- ◉ **półfiret** - szerokość równa połowie stopnia;
- ◉ **spacja** - szerokość mniejsza od połowy stopnia.

JUSTUNEK ŚREDNI

- ◉ wypełnianie większych niż odstępy między słowami powierzchni niedrukujących;
- ◉ **półkwadraty, konkordanse, kwadraty** - stopień zgodny z nazwą ($1/2$, $3/4$, 1 kwadrat), szerokość mniejsza niż $1/4$ kwadratu;
- ◉ **babaszki** - stopień równy 1 kwadratowi, szerokość od $1/2$ do 1 kwadratu;
- ◉ **interlinie drobne.**

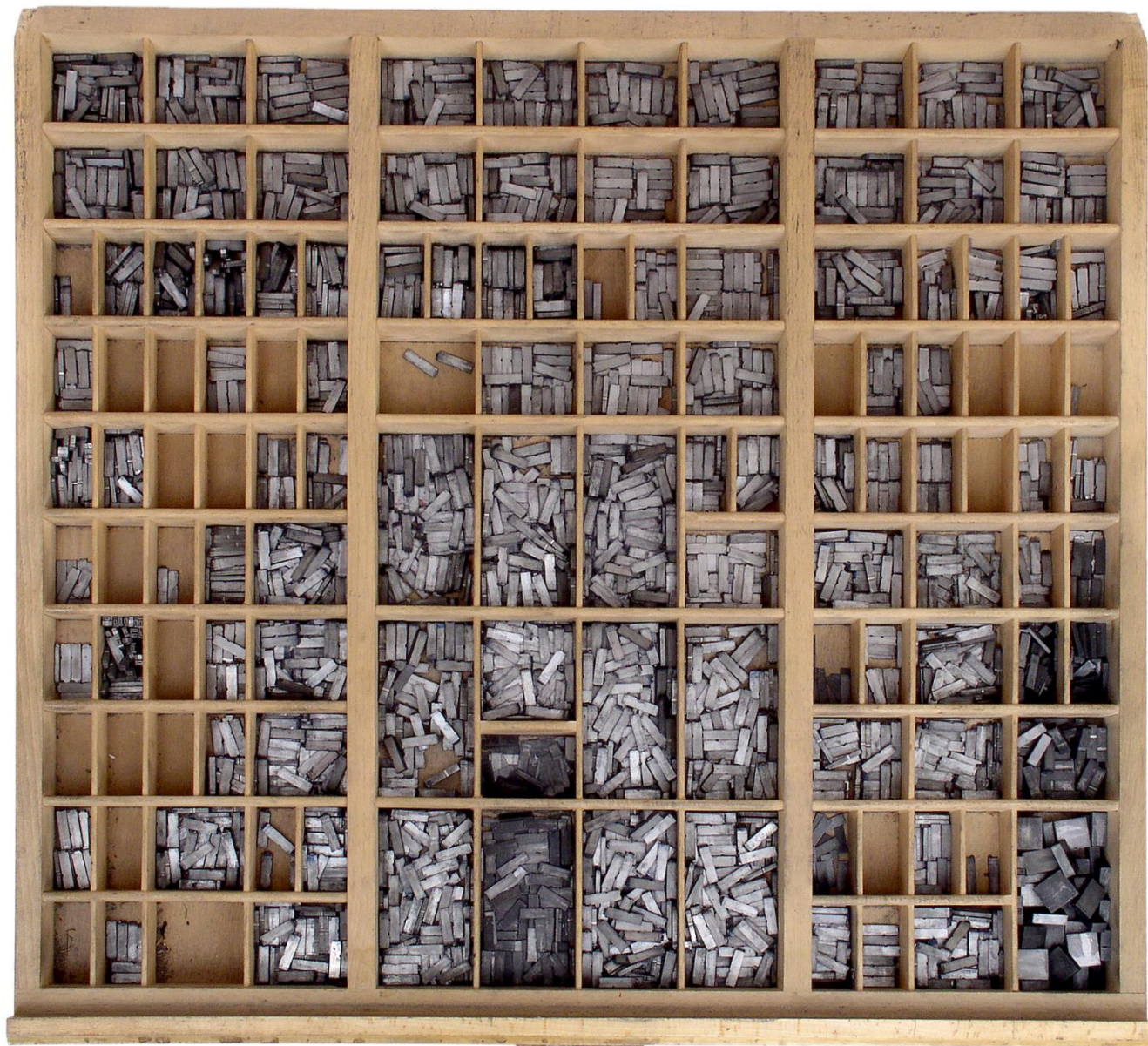
JUSTUNEK DŁUGI

- ◉ Wypełnia duże powierzchnie niedrukujące;
- ◉ **rygi** (reglety) - stopień od 6 do 20 p., długość od 8 do 28 cyfer;
- ◉ **sztabiki** - stopień 2,3,4 cyfera, długość 8 - 28 cyfer;
- ◉ **interlinie** - służą do zwiększenia odstępów między wierszami. Mają stopień 1 - 4 punktów typograficznych. Interlinie o mniejszej długości (5, 6, 7 cyfer) = drobne (justunek średni), długość 8 - 28 cyfer = długie (justunek długi).

SKŁADANIE RĘCZNE

- ◉ odpowiednie zestawienie materiału zecerskiego;
- ◉ **kaszy** - szuflady, w których znajduje się materiał zecerski, dzielą się na **króbki**;
- ◉ króbki mają różną wielkość w zależności od częstotliwości występowania danej czcionki w tekstach;
- ◉ króbki z czcionkami częściej używanymi są usytuowane bliżej składacza;

KASZTA

ROZKŁAD KASZTY TEKSTOWEJ

Ä	ä	â	á	é	ë	ë	e	È	Ë	E	È	c	Ç	A	B	C	D	E	F
Ü	ü	û	Ö	ö	ô	Ą	Ę	Ś	Ć	Ń	Ó	Ż	Ź						
Š	*	ř	î	Q	q								G	H	I	J	K	L	
Ü	'	«	»	[	]	g	h	b	j	l	ł	a	ę						
(	)	—			p	k	m	s	c	r	y	d	ł	M	N	O	P	R	
x	v	?	!																
X	V	†	ó	ż	t	n	z	i	w	S	T	U	W	Y	Z				
1	2	3	f	ź															
4	5	6	ń	ś	u	a	e	o	1/2 fir.	,	.	-	:	;	1 fir.				
7	8	9	0	ć											1 p.	1,5p.	2 p.	3 p.	4 p.

SKŁADANIE RĘCZNE

- ◉ rozkład kaszty zawsze taki sam;
- ◉ w jednej kaszcie znajdują się czcionki o jednym kroju pisma;
- ◉ kaszty umieszczone w regałach, ustawionych w tzw. uliczkach;
- ◉ justunek średni i długi umieszcza się w nadbudówkach nad regałami;
- ◉ **wierszownik** - podstawowe narzędzie pracy zecera, metalowa półeczka z ruchomym jednym bokiem (ustala długość wiersza).

WIERSZOWNIK

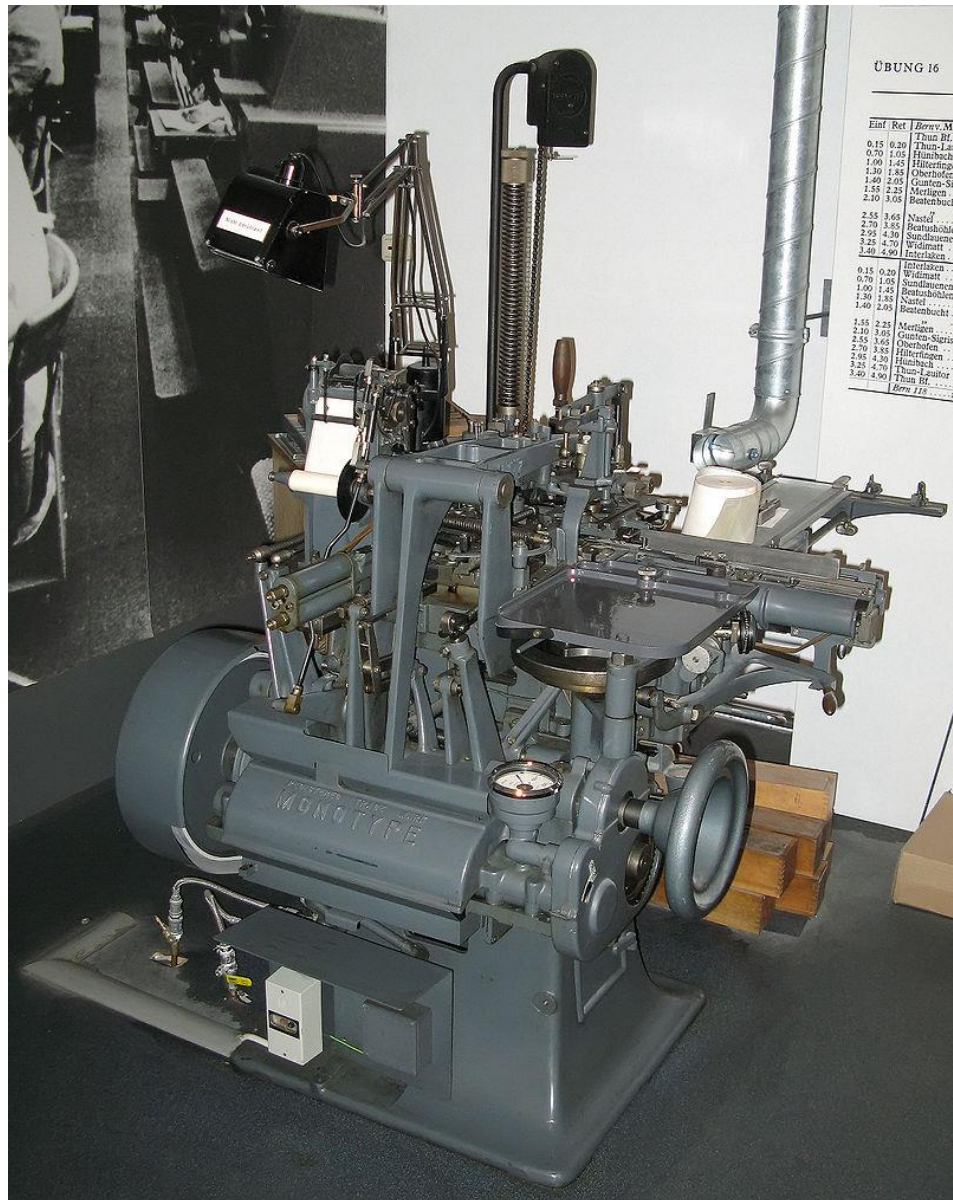

SKŁADANIE MASZYNOWE CZCIONKOWE

- ◉ maszyny odlewają poszczególne czcionki;
- ◉ **monotyp** (wynalazek Tolberta Lanstona, 1887 r.) - maszyna składająca czcionkowa, składa się ze **składarki i odlewarki**;
- ◉ w składarce następuje „zakodowanie” tekstu na papierowej taśmie, na której wykonuje się otworki poprzez wciśnięcie odpowiedniego przycisku na klawiaturze;
- ◉ odlewarka - odczytuje kod za pomocą sprężonego powietrza, odlewa czcionkę lub justunek, składa się z ramki matrycowej i form odlewniczych;
- ◉ **ramka matrycowa** - ma zagłębienia odpowiadające główkom czcionek;
- ◉ **forma odlewnicza** - służy odlewaniu słupka czcionki.

MONOTYP - CZĘŚĆ ZAPISUJĄCA I ODLEWAJĄCA

ÜBUNG 16

Einf.	Ret.	Berw. M.
0.15	0.20	Thun Bl.
0.70	1.05	Humbach
1.00	1.05	Hiltberg
1.30	1.85	Oberhofen
1.40	2.05	Gantop-St.
1.55	2.25	Metlitz
2.20	3.05	Bostenbuch
2.55	3.65	Nastel
2.70	3.85	Sandhausen
3.25	4.70	Widmann
3.40	4.90	Ferlerlein
0.15	0.20	Widmann
0.70	1.05	Sandhausen
1.00	1.05	Bostenbuch
1.30	1.85	Nastel
1.40	2.05	Bostenbuch
1.55	2.25	Metlitz
2.20	3.05	Gantop-St.
2.55	3.65	Oberhofen
2.70	3.85	Hiltberg
2.85	4.30	Humbach
3.25	4.70	Thun Bl.
3.40	4.90	Thun Bl.

1898

SKŁADANIE MASZYNOWE WIERSZOWE

- maszyny odlewają całe wiersze;
- **linotyp** - (wynalazek Ottmara Mergenthalera, 1885 r.), skład się z **matrycy linotypowej** i **klinów linotypowych**;
- matryca linotypowa - służy do odlewania główek czcionek;
- klin linotypowy - służy do justowania;
- **zespół składający** - klawiatura z przyciskami - z magazynu matryc lub klinów wypada wskazany element do odpowiednio ustawionego wierszownika;
- **zespół odlewający** - odlewa przygotowany wiersz;
- **zespół rozbierający** - zabiera matryce i kliny po odlaniu wiersza.

LINOTYP

TYTULARKA

- ⦿ służy do składania pism dużych stopni (np. tytuły)
- ⦿ matryce z wgłębieniami główek i matryce odpowiadające justunkowi są układane ręcznie i ręcznie wkładane do urządzenia odlewającego;
- ⦿ po wykonaniu odlewu są ręcznie rozbierane i wkładane do odpowiednich króbek kaszt z matrycami.

SKŁADOPISANIE

- ◉ składowpisy - udoskonalone maszyny do pisania;
- ◉ zmiany:
  - zastosowanie taśmy barwiącej na folii z tworzywa sztucznego (jednakowa, duża i równomierna czerń), napęd elektryczny,
  - system wyrównywania linii pisma,
  - zmienna odległość przesuwania zapisywanego podłoża, główki liter, cyfr i znaków na jednej głowicy (łatwa zmiana kroju pisma),
  - możliwość zapisywania na papierze (pozytywy) lub na przezroczystych foliach (diapozytywy) - forma drukowa.

FOTOSKŁADANIE

- ◉ procesy składania tekstu przez naświetlanie materiałów fotograficznych w celu uzyskania diapozytywów, pozytywów lub negatywów
- ◉ zastosowanie lampy CRT (lampa elektronopromieniowa) umożliwiło całkowitą komputeryzację procesu naświetlania;
- ◉ czwarta generacja maszyn fotoskładowych - stosowanie do naświetlania promieniowania laserowego, naświetlanie w sposób liniowy (szerokość naświetlanej linii ok. 40 mikrometrów);
- ◉ programy do wykonywania procesów składania - **składanie komputerowe.**